

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA
ID-DIPARTIMENT TAL-MALTI
ĊERTIFIKAT FIL-QARI TAL-PROVI BIL-MALTI

MAL 1048 L-Ghodod Elettronici għall-Qari tal-Provi (2 kretti)

Eżami Frar 2012
L-Ewwel Silta
Hin: Siegħa u nofs (iż-żewġ siltiet)

Għall-kitba t'hawn isfel:

1. Applika l-*Language setting* xierqa għad-dokument kollu, u daħħal l-alfabett Malti, inklużi vokali aċċentati fejn hemm bżonn.
2. Biddel l-apostrofi u l-*virgoletti* biex jidhru tal-ftuħ u tal-għeluq.
3. Uża *t-track changes* u kkoreġi l-ortografija. Fil-każ ta' korrezzjonijiet skont ir-regoli l-godda rreferi għad-dokument *Deċiżjonijiet 1* permezz ta' kumment qasir (tispjegax il-grammatika). Tista' tuża l-verżjoni stampata ta' din is-silta biex tagħmel il-korrezzjonijiet manwalment, IŻDA FL-AĦĦAR TRID TINKLUDIHOM FIL-VERŻJONI ELETTRONIKA – DIN BISS HIJA VALIDA GHALL-EŻAMI.
4. Fl-aħħar tal-korrezzjoni halli *t-track changes* u l-kummenti jidhru.

Hamsin sena mill-mewt tal-poeta nazzjonali

IL-ĠBIR TAL-POEŻIJI KOLLHA BIT-TALJAN U BIL-MALTI TA' DUN KARM
Riċerka ta' hamsa u tletin sena
Oliver Friggieri

Oliver Friggieri għabar għall-ewwel darba l-poeżiji kollha ta' Dun Karm, kemm bil-Malti u kemm bit-Taljan. Dawn harġu fil-volum *Dun Karm - Il-Poeżiji Miġbura* (Klabb Kotba Maltin - Karmen Mikalfev Buhaġar, 1980) u fil-volum *Dun Karm - Le poesie italiane* (Malta University Press, 2007). F'dan l-artiklu huwa jitkellem fuq l-esperjenza tiegħu fil-ġbir ta' din l-ewwel edizzjoni kompleta, xogħol li ha hamsa u tletin sena.

Il-poeta wild il-Malti u t-Taljan

Fl-ambjent tal-iskola governattiva ta' *Haz-Żebbuġ*, fejn Dun Karm Psaila (1871-1961) beda jieħu l-edukazzjoni tiegħu fl-1878, *is*-sistema tat-*tagħlim* kienet iddur madwar il-lingwa Taljana. Huwa kompla l-istudju tiegħu fis-Seminarju Minuri fejn iż-żewġ *oqsma* ewlenin tal-istudju kienu l-Latin u t-Taljan, u hekk baqgħu għal hafna għexieren ta' snin wara. Fis-Seminarju Maġġuri, fejn huwa segwa l-kors biex isir qassis, it-tradizzjoni kulturali Taljana kienet fl-aqwa tagħha. Il-kors letterarju ewlieni ma setax ma jkunx mibni fuq l-għarfien tal-Istorja tal-Letteratura Taljana, minn Dante u Petrarca sa għall-inqas ir-romantiċi ewlenin, bħal Foscolo u Manzoni.

Dawn u oħrajn Taljani huma bħallikieku l-persunaġġi li jimlew it-tradizzjoni letterarja Maltija stess, u fl-ambjent tematiku-formali tagħhom setgħet titrawwem il-kitba għdida

Deleted: r

Comment [NCB1]: Skont *Deċiżjonijiet 1*.

Deleted: ta' l-

Deleted: is

Deleted: tagħlim

Deleted: qosma

Comment [NCB2]: Skont *Deċiżjonijiet 1*.

bil-lingwa lokali, imrawna hi wkoll, minn wara ż-żmien Għarbi 'l hawn, f'kuntest neo-Latin.

Deleted: w

Żmien twil wara, fl-1945, meta kien ilu madwar tlieta, u tletin sena li beda jikteb bil-Malti, Dun Karm sqarr li t-Taljan kien l-ewwel ilsien li ġie mgħallem lilu u kien jogħġbu hafna. Fil-fatt, il-kitba tiegħu bit-Taljan, anki dik li tmur lura sas-snin bikrija, hi eżempju ta' lingwa mhaddma tajjeb hafna. Aktar ma kompla jikteb il-poezija, aktar jidher li beda jitbiegħed mill-mudelli retorici tal-letteratura klassika u neo-klassika. Minn stil klassikegġjanti, elaborat anki bi skop ta' eleganza fiha nnifisha, għadda għal espressjoni romantika, wisq eqreb lejn il-forom tat-taħdit ta' tmiem is-seklu dsatax u l-bidu tas-seklu għoxrin.

Deleted: w

Deleted: l

Deleted: j

Deleted: t

Deleted: j

Minn **Awwissu** 1912, meta beda jikteb bil-Malti, huwa kompla jesprimi ruħu skont il-lezzjonijiet il-kbar tat-tradizzjoni għanja li trabba fiha, u l-Malti tiegħu huwa eżempju ta' poeta kolt hafna. Hemm wirt kulturali shih li jispjega l-identità artistika tiegħu. Fl-introduzzjoni "L'identità culturale di Dun Karm", li pprezentajt fil-bidu tal-volum *Le poesie italiane*, għandha tidher sewwa l-firxa kulturali li torbtu b'mod storikament leali mad-dinja letterarja Taljana, il-hamrija li fiha setgħet tinbet il-letteratura Maltija bil-Malti. Qabel dik il-fazi, li Dun Karm jirraprezentaha bl-opra tiegħu, hemm il-letteratura Maltija bit-Taljan. Dan kollu tispjegah il-kritika komparata, u jinstab imlaqqa' fil-personalità kumplessa ta' dan il-poeta, f'salib it-toroq ta' żewġ esperjenzi, Maltija u Taljana, li issa kellhom jingħaqdu f'wahda. Is-sena 1912 hi indikazzjoni ta' din is-sintesi.

Comment [NCB3]: Skont *Deċiżjonijiet I*.

Comment [NCB4]: Skont *Deċiżjonijiet I*.

Deleted: h

Deleted: d

Deleted: j

Deleted: r

Deleted: -

Dun Karm kompla jikteb bit-Taljan anki wara li ha d-deċiżjoni li jibda jikteb bil-Malti, kif turi l-kronoloġija tal-kitbiet tiegħu. Madankollu huwa ma tantx kien ifittex li jipubblika jew jigbor il-poeziji. Kemm fil-każ tal-poeziji tiegħu bil-Malti, u kemm fil-każ tal-poeziji bit-Taljan, jien u nfittex ix-xogħlijiet imxerrdin tiegħu sibt li kienu diversi dawk ix-xogħlijiet li issa kienu se jkun pubblikati għall-ewwel darba, f'dawn il-ġabriet kompleti.

Deleted: jikteb

Deleted: kas

Poeta jista' jigbor hu stess il-poeziji tiegħu matul hajtu, jew inkella jkollhom ikunu l-kritici li jagħmlu dan għalih, aktarx wara mewtu. Dan hu l-każ ta' Dun Karm, każ ta' xi hadd li relattivament kiteb hafna, u li sa mewtu hu stess baqa' ma għabarx ix-xogħlijiet tiegħu (bil-Malti, bit-Taljan, u anki l-ftit versi li kiteb b'gost partikolari bl-Ingliż, u bl-Esperanto).

Deleted: '

B'dawn il-ftit hsibijiet nista' nrrakkonta fil-qosor il-proċess twil li segwejt biex għbart il-poeziji li Dun Karm kiteb bit-Taljan bejn l-1889 u l-1946, u li kiteb bil-Malti bejn l-1912 u l-1954. (skont data ta' kitba, jew pubblikazzjoni). Dwar ix-xogħol li jikkonċerna l-ġbir tal-poeziji tiegħu bil-Malti wieħed jista' jara l-artiklu tiegħi "L-esperjenza tiegħi fl-istudju ta' Dun Karm u fil-ġbir tal-poezija tiegħu", ippubblikat fil-ktieb *Dun Karm Psaila - Hsibijiet u Tifkiriet* (ed., Emmanuel Cutajar, Pubblikazzjoni Kunsill Lokali - Żebbuġ, 2001, pp. 21-35).

Deleted: skond